

Muzeum Polaków Ratujących Żydów, świadome wyjątkowego charakteru miejsca, w którym się znajduje, wychodzi poza ramy tradycyjnej pracy muzealniczej i angażuje się w ochronę dziedzictwa Markowej. Muzeum, we współpracy z Zagrodą – Muzeum Wsi Markowa, od trzech lat realizuje program „Muzeum w przestrzeni Markowej”. Program ten ma na celu zachowanie i upowszechnianie dziedzictwa wsi, obejmującego nie tylko historię i kulturę, ale także unikalny krajobraz, który jest nierozdzielnie związany z życiem i tożsamością osób, którym poświęcona jest działalność obydwu markowskich muzeów – Rodziny Ulmów oraz innych Sprawiedliwych z Markowej.

Ważnym elementem działań Muzeum Polaków Ratujących Żydów na rzecz ochrony i pielęgnacji krajobrazu jest organizowane od dwóch lat **Seminarium Markowskie**. Termin seminarium zbiega się z **Międzynarodowym Dniem Krajobrazu, obchodzonym 20 października, w tym roku pod hasłem „Uzdrowiając(y) krajobraz”**. Podkreśla to rolę krajobrazu jako istotnego elementu dziedzictwa kulturowego. Muzeum koncentruje się na zachowaniu autentyczności miejsc pamięci w Markowej oraz ochronie genius loci cennych i unikatowych obszarów. W poprzednich latach Muzeum Polaków Ratujących Żydów organizowało inne wydarzenia związane z Międzynarodowym Dniem Krajobrazu, W 2020 roku, we współpracy z Towarzystwem Przyjaciół Markowej, Muzeum Pałac Króla Jana III w Wilanowie oraz Fundacją Kolegium Wigierskie, zorganizowane zostało seminarium on-line „Muzeum w przestrzeni”. W 2021 roku zrealizowane było seminarium „Akademia Genius Loci”. Z kolei w 2022 roku odbyło się seminarium zatytułowane „Krajobraz terytorialny i kulturowy Markowej”.

Seminarium Markowskie to już cykliczne spotkania, które stają się platformą dyskusji o roli muzeów w sprawowaniu opieki nad miejscami dziedzictwa i ich rzecznictwa w sprawie ochrony krajobrazu kulturowego.

Tegoroczne Seminarium Markowskie nosiło tytuł **„Dziedzictwo i rozwój. Muzeum jako podmiot moralnej odpowiedzialności za przestrzeń dziedzictwa i instytucja pracy twórczej działająca na rzecz dobrobytu człowieka i dobra wspólnego”**. Nawiązano nim do treści i intencji Karty Solidarności oraz do promowanej w ramach tej instytucji idei organicznego kształtowania tożsamości przestrzeni publicznych. **Seminarium skupiło się na etycznych aspektach troski o dziedzictwo lokalne. Wieś Markowa posłużyła w nim jako studium przypadku, a strategia Muzeum Polaków Ratujących Żydów jako przykład systemowych działań skierowanych na interpretację dziedzictwa Markowej, a zwłaszcza na odczytanie losów tej społeczności podczas II wojny światowej.** W ten sposób koncepcja rozwoju Muzeum Polaków Ratujących Żydów, jako instytucji kultury o znaczeniu zarówno lokalnym, jak i globalnym, będzie tworzona w oparciu o autentyczny i żywy przekaz społecznych wyobrażeń, oczekiwań i aspiracji.

Moderatorem II Seminarium Markowskiego był Waldemar Rataj, dyrektor Muzeum Polaków Ratujących Żydów. Uzasadnił on, dlaczego Muzeum to angażuje się w pozornie odległe zagadnienie ochrony krajobrazu i przedstawił problematykę tegorocznych spotkań. Ich program skoncentrowany był na roli muzeów w edukacji o etyce i w wychowaniu moralnym, a także na ich misji w przygotowaniu współczesnego człowieka do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie.

Wykład wprowadzający do całego Seminarium wygłosiła dr Renata Pater, adiunkt Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Naukowego – Akademia Sprawiedliwych, ekspert w dziedzinie pedagogiki kultury pamięci i edukacji muzealnej. Przedmiotem jej wykładu była refleksja na temat pedagogiki kultury pamięci w Strategii Muzeum Polaków Ratujących Żydów, a w szczególności analiza swego studium edukacji muzealnej, jakim jest

projekt „Szkola Etyki Muzeum Ulmów”. Jest to w chwili obecnej najważniejszy projekt tego Muzeum – przedsięwzięcie kulturotwórcze w równej mierze realizujące funkcję naukowo-badawczą, jak i kluczową w perspektywie rozwoju tej instytucji funkcję edukacyjną.

Komentarz do wystąpienia dr Renaty Pater wygłosił prof. Michał Woźniak – wybitny muzealnik, muzeolog i historyk sztuki, wieloletni dyrektor Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy, a wcześniej Muzeum Okręgowego w Toruniu, emerytowany profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, członek wielu towarzystw muzealnych, współzałożyciel i prezes Stowarzyszenia Muzealników Sztuki Inżynierskiej.

Prezentacji założeń programu edukacyjnego „Szkola Etyki Muzeum Ulmów” dokonał Szymon Bródka, pracownik Muzeum Polaków Ratujących Żydów, koordynator działań realizowanych w ramach tego strategicznego dla Muzeum projektu.

Kulminacyjnym punktem pierwszego dnia Seminarium było **spotkanie Podkarpackiej Resursy Kultury Pamięci**. Wykład wprowadzający na temat roli współczesnego muzeum i edukacji muzealnej wygłosił prof. Michał Woźniak, który zaprezentował też, po raz drugi publicznie, stworzoną przez siebie **definicję muzeum**. Można spodziewać się, że stanie się ona wkrótce przedmiotem debaty na temat statusu i funkcji muzeum w polskim ustroju kultury i ochrony dziedzictwa. W panelu, który odbywał się bezpośrednio po wykładzie prof. Woźniaka wystąpili: dr Jerzy Wowczak, architekt i urbanista, wykładowca Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego, współtwórca powstającej Strategii Muzeum Polaków Ratujących Żydów, dr Renata Pater oraz dr Leopold Zgoda, filozof, etyk, członek – założyciel Polskiego Towarzystwa Naukowego – Akademia Sprawiedliwych.

Podczas drugiego dnia Seminarium architekt i urbanista, dr Jerzy Wowczak, przedstawił rezultaty **projektu akademickiego, zrealizowanego ze studentami 4. roku Wydziału Architektury i Sztuk Pięknych Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego**. Celem przeprowadzonego przedsięwzięcia edukacyjnego było opracowanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego wsi Markowa, której założeniem było zachowanie harmonii wartości przestrzeni publicznej oraz korelacja oryginalnego dziedzictwa historyczno-kulturowego wsi ze współczesnymi potrzebami jej mieszkańców i rozwojem funkcji turystycznych Markowej. W trakcie spotkania dr Wowczak zaprezentował szereg propozycji planistycznych i własne wnioski z przeprowadzonego eksperymentu dydaktycznego. Należy podkreślić, że Markowa posłużyła jedynie jako studium przypadku, a zaprezentowane pomysły mają charakter jedynie ćwiczeniowy i nie są przeznaczone do bezpośredniej realizacji.

Z kolei dyrektor Przedszkola Nr 1 w Markowej, Monika Szpytma, zaprezentowała realizowany w kierowanej przez nią placówce, pod auspicjami Narodowego Centrum Kultury, **projekt – „Archi-przypadki”**. Jego celem jest rozbudzenie w młodych markowianach zainteresowania architekturą i urbanistyką. Poprzez zabawę, eksperymenty i bezpośrednie doświadczanie, dzieci mają okazję poznać tajniki budownictwa, rozwinąć wyobraźnię przestrzenną, odkryć piękno otaczającej je przestrzeni, a także poznać lokalne dziedzictwo kulturowe w atrakcyjny i dostępny dla swojego wieku sposób. Kto wie, może właśnie wśród tych maluchów są przyszli architekci i urbaniści, którzy za kilkanaście lat będą także projektować przestrzeń Markowej i angażować się w ochronę jej walorów krajobrazowych?

Choć skala tych działań jest różna, łączy je wspólny cel – kształtowanie wrażliwości na piękno, które objawia się zarówno w sztuce architektury, jak i w tożsamości miejscowego krajobrazu.

Punktem kulminacyjnym drugiego dnia Seminarium i zarazem zwieńczeniem jego prac było wystąpienie nestora zintegrowanych wokół Muzeum Polaków Ratujących Żydów pedagogów, głównego autora założeń „Szkoły Etyki Muzeum Ulmów”, dr Leopolda Zgody. W swoim jak zwykle wysoce erudycyjnym wykładzie zaprezentował on uzasadnienie ideowe i wskazał tradycje filozoficzne, z których wywodzi się koncepcja realizowanej przez Muzeum pedagogii.

Wszystkie wykłady i przeprowadzone w trakcie II Seminarium Markowskiego dyskusje miały na celu zasilenie merytoryczne Strategii Muzeum Polaków Ratujących Żydów, a w szczególności wskazanie treści i metod działalności Muzeum w zakresie **edukacji, którą w ramach Programu działania i Strategii Muzeum, określa się pojęciem „pola strategicznego”**.